

BORBA MALIH NARODOV ZA NEODVISNOST**Angleži, Francozi in Sovjeti v borbi proti svobodi****Zgodovinska krivda Edena in Molleta - V krvi zadušena madžarska revolucija**

Pretekli teden je bila svetovna javnost prepričana, da je revolucija na Madžarskem ob moralni podpori vsega svobodoljubnega človeštva zmagala.

Bojev za narodno in državno neodvisnost so se udeležile na Ogrskem vse stranke in struje; ravnotako nekomunisti kot številni komunisti, enako katoličani kot nekatoličani. Odpor proti tuji nadvladi je bil tako globok in ogorčen, da so v ulične boje posegala, kakor poročajo tuji opazovalci, celo 16- do 18-letna dekleta in 10-letni otroci.

Pod silovitim pritiskom ljudskih množic se je komunistični ministrski predsednik Nagy odločil, da seže po najdržnejših ukrepih: v vlado je sprejel zastopnike še treh nekomunističnih strank, iz državnega grba je dal odstraniti rdečo peterokrako zvezdo ter s tem priznal, da je na Madžarskem konec politične vladavine, pod katero je bila v zadnjih letih vsa oblast v rokah ene same stranke, to je komunistov. Obvezal se je, da bodo v najkrajšem času razpisane popolnoma svobodne in resnično demokratične volitve, pri katerih se bodo lahko potegovali za zaupanje ljudstva in oblast tudi nekomunisti.

Razglašeno je osovraženo tajno politično policijo, vrnil kardinalu Mindszentyju njegov stari položaj v Cerkvi ter pozval Sovjetsko zvezo, naj čimprej umakne svoje čete iz dežele. Ko se mu je zdelo, da se Moskva nekam obotavlja, je razglasil, da Madžarska izstopa iz tako imenovane Varšavske vojaške zveze, v kateri so združene vse komunistične države vzhodne, srednje in južne Evrope. Ogrska naj bo odslej nevtralna dežela, ki kot Jugoslavija ne spada niti v vzhodni niti v zapadni tabor.

Da bi pomiril razkačene duhove, je izločil iz vlade in vseh vodilnih položajev bivše stalinovce in tako je bil odstranjen tudi glavni tajnik stranke — Geroe, na čigar mesto je stopil »titovec« Janoš Kadar. Madžarski komunisti so šli v popuščanju celo tako daleč, da so razpustili svojo lastno stranko z namenom, da jo spremene v socialistično demokratično organizacijo.

EDENOVA »POGUBNA POLITIKA«

S temi drznimi sklepi Nagy sicer ni mogel povsem pomiriti duhov. Izgredniki so se polastili Geroeja in ga umorili, vdrli so v ječo, kjer je sedel bivši stalinovski vojni minister, in ga v celici ustrelili in ravno tako so ubili nekdanjega poveljnika tajne policije. Ubijali so tudi navadne politične policiste in njihove družine.

Vsemu temu nakljub se je pa zdelo, da se bodo razmere na Madžarskem malo po malem ustalile in bo revolucija zmagala.

K takemu mišljenju je najbolj pripomogla nenadna izjava sovjetske vlade, da je pripravljena začeti pogajanja o umiku svojih čet ne le iz Madžarske, temveč tudi iz ostalih podložniških držav, to je iz Poljske, Češko-slovaške in Romunije. In res so se začeli razgovori z Madžari o načinu, kako in v kolikem času naj se umik izvrši.

Povrhu je sovjetsko vojaštvo ustavilo ogenj in začelo zapuščati Budimpešto. Vse to je nagnilo Varnostni svet Združenih narodov, da je preložil razpravo o Madžarski na »nedoločen čas«, misleč, da se bo medtem težka zadeva mirno rešila.

Tedaj je pa kot strela z jasnega udarila v svet novica, da je dobro oborožena judovska vojska s svojimi oklepnimi edinicami začela globoko prodirati v Egipt in se skozi polotok Sinaj bližati — Sueškemu prekopu.

Koj zatem sta britanska in francoska vlada naslovili na Izrael in napadeni Egipt

kratkoročen ultimatum, naj takoj ustavita sovražnosti. Nasser naj obenem privoli, da angleške in francoske čete *zasedejo* — Sueški prekop, ker bosta sicer obe državi prisiljeni uporabiti zoper Egipt orožje. Svojo grožnjo so Angleži in Francozi utemeljili takole: sovražni vojski je treba za vsako ceno ločiti, ker se le tako lahko zajamči svobodna plovba po prekopu, ki služi potrebam vseh držav na svetu.

Nasser je, kakor so v Londonu in Parizu že prej vedeli, seveda ultimatum odklonil. Mednarodna javnost je takoj spregledala, da gre za dobro premišljen domenek med Židi, Francozi in Angleži, kako bi strli Nasserja ter dobili spet v roke Sueški prekop.

Tako se je začela že prej pripravljena vojna na Srednjem vzhodu. To Edenovo politiko je voditelj opozicije v angleškem parlamentu Gaitskell označil za »pogubno blaznost«.

Strahoten udarec zoper Združene narode

Kako opravičena je taka označba, je razvidno politično mislečemu človeku iz naslednjega: V Veliki Britaniji se je bila ukoreninila navada, da se vlada nikoli ne spusti v važna vojna dejanja, ne da bi se prej skušala sporazumeti z opozicijo. Tako je bilo v zadnji in skoro v vseh drugih vojnah.

Antony Eden sedaj tega ni storil. To je vzrok, da ima zaradi napada na Egipt danes proti sebi ne le ves arabski svet in vso Azijo, temveč tudi polovico lastnega naroda. Proti njemu demonstrira prebivalstvo po vseh britanskih mestih in londonski parlament je doživel te dni najbolj burne seje v zgodovini angleške demokracije. Razbesnela množica je skušala napasti Edena celo v njegovi vladni palači v Londonu, v katero bi bila prav gotovo vdrila, da ni bilo policije.

Proti njegovi politiki so se dvignile tudi države, ki tvorijo sestavni del tako imenovane Britanske skupnosti narodov ali Commonwealtha: tako so protestirale Indija, Pakistan in Ceylon, napad na Egipt ne odobravata niti zelo važna Kanada in Avstralija in nekatere dežele so začele celo groziti, da izstopijo iz Britanske skupnosti. Eden je torej zamajal tudi temelje britanskega imperija, na katerem slonita vsa veličina in ves vpliv angleškega naroda v svetu.

Razen tega sta Eden in Mollet napadla Egipt, ne da bi se prej posvetovala z zavezniško Ameriko. Še manj sta se ozirala na načela Združenih narodov, ki zabranjujejo članicam se posluževati vojne kot sredstva svoje politike.

In tako sta doživela sramoto, da je bila

na predlog Jugoslavije takoj sklicana glavna skupščina Združenih narodov, na kateri je 64 držav obsodilo Izrael, Francijo in Anglijo ter jih pozvalo, naj nemudoma ustavijo ogenj. Proti so glasovale razen Francije in Anglije le tri države. Nikdar se niso Britanci in Francozi znašli v toliki moralni osamljenosti pred človeštvom.

Navzlic temu se pa ni Eden zmenil niti za sklep Združenih narodov niti za pozive Eisenhowerja in Pija XII., marveč je z Molletom dal kar čvrsto naprej bombardirati Kairo, Aleksandrijo in druga egiptovska mesta.

S tem je brez potrebe pognal Veliko Britanijo in Francijo v težak spor z Ameriko in izpodkopal tako enotnost zapada, združenega v atlantski zvezi. Obenem je zadal usoden udarec ugledu Združenih narodov, ki so edino upanje človeštva, da se preprečijo nove vojne.

NESREČNI MADZARSKI NAROD

Največje nesrečo je pa morda Eden s svojo politiko prinesel madžarskemu narodu. Rusi, ki se je zdelo, da se pod pritiskom svetovnega javnega mnenja pripravljajo na umik svojih čet iz Ogrske, so po napadu na Egipt iznenada korenito spremenili svoje zadržanje.

V deželo so potegnili nove oklopne divizije in 1000 bojnih letal ter se odločili, da s silo zatro revolucijo. Madžarske častnike, ki so prišli na pogajanja o umiku sovjetske vojske, so kratko malo zaprli, zatem aretirali še Nagyja samega in vse člane vlade in izročili oblast Janošu Kadarju.

(nadaljevanje na 3. strani)

NOVICE Z VSEGA SVETA

DWIGHT D. EISENHOWER

EISENHOWER SPET IZVOLJEN

Po vesteh, ki prihajajo iz Amerike, je na torkovih volitvah za predsednika republike bil iznova izbran Dwight Eisenhower. Njegov nasprotnik demokrat Stevenson mu je poslal čestitke ter mu želel mnogo uspeha v prihodnjih 4 letih vladanja.

Ameriško prebivalstvo je s svojim glasovanjem hotelo izraziti bolj zaupanje v poštenje Eisenhowerjeve osebnosti kot pa v njegovo republikansko stranko. To se vidi že po tem, da bodo demokrati ohranili večino ravno tako v senatu kot v poslanski zbornici.

PREMIKANJE AMERIŠKE MORNARICE

V poslednjem trenutku je prišla vest, da je znaten del ameriške vojne mornarice na poti proti Evropi. Gre za morske orjake, kot sta 60-tisočtonska letalonosilka Forrestal in 45-tisočtonska težka križanka Des Moines, ki ju spremlja 12 torpedovk.

To je bajne posledica gr žnje Sovjetske zveze, da bo, če je treba, vzpostavila s silo red na Srednjem vzhodu. Predstavnik ameriške mornarice je izjavil, da gre za »pripravljalne ukrepe, s katerimi naj se poveča obrambna sposobnost« Združenih držav.

PAPEŠKE OKROŽNICE

Pij XII se je v teku 10 dni že tretjič obrnil na vse katoliške škofe, naj pozovejo vernike k molitvam za ohranitev ogroženega svetovnega miru. Nasilje in prelivanje krvi — je poudaril — je vselej prepovedano in zato »pozivamo vse narode in vse družbene razrede k onemu miru, ki temelji na pravičnosti in svobodi in črpa svojo životvorno hrano iz ljubezni«.

Papež je odredil obenem javne službe božje za vse one, ki so v zadnjih žalostnih dogodkih zgubili svoje življenje.

Zadnja okrožnica Pija XII je posvečena Madžarski.

MEDNARODNA POLICIJA

Združeni narodi so zaradi vojne v Egiptu sklicali izredno zasedanje glavne skupščine, na katerem so z ogromno večino glasov sprejeli resolucijo, ki poziva bojujoče se stranke, naj takoj prekinejo ogenj. Obenem so sklenili ustanoviti mednarodno policijo. Ta naj bi v imenu Združenih narodov zasedla postojanke ob Sueškem prekopu in na polotoku Sinaju, ki so jih osvojile in sedaj drže angleške, francoske in judovske čete.

Egipt je sklep odobril s pogojem, da se tuje čete čimprej umaknejo iz dežele. Mednarodna policija bo za sedaj sestavljena le iz pripadnikov nevtralnih držav, ki niso zapletene v boje na Srednjem vzhodu.

To je začetek vojske Združenih narodov. Taka armada je nujno potrebna, kajti s samimi resolucijami in govori ni mogoče držati na uzdi motilcev miru v svetu.

BAHAŠKI IZRAEL

Ministrski predsednik Izraela Ben Gurion je danes izjavil v parlamentu, da njegova vlada ne more dovoliti, da bi tuje vojaštvo zasedlo kraje, ki so jih judovske čete zavzevale na polotoku Sinaju. To pomeni, da se hoče Izrael upreti tudi prihodu mednarodne policije Združenih narodov ter da odklanja njihov poziv, naj se židovska vojska umakne za stare meje.

V manj kot enem tednu — se je Gurion bahal — so Judje osvojili ozemlje, »ki je trikrat večje kot vsa država Izrael«. V bojih je padlo vsega le 150 izraelskih vojakov. Judje so potolkli egiptovsko armado 40.000 mož ter zaplenili velikanske množine orožja. Z njim bi bilo mogoče opremiti dve moderni diviziji.

Ljudje se sprašujejo, kako je bilo mogoče, da so Židje s toliko lahkoto premagali Egipčane. To se je zgodilo najprej zastran tega, ker je Izrael povsem nepričakovano in zahrbtno napadel Egipt, ki je bil na spopad nepripravljen. Nadalje pa zaradi tega, ker so na Egipt skoro istočasno udarili tudi Angleži in Francozi. S svojimi bombniki so uničili vsa letališča, zrušili številne vojašnice in skladišča orožja, a mimogrede zadeli tudi holmišnice in neko veliko kaznilnico, v kateri je našlo smrt nad 2000 jetnikov.

Vojaški uspeh je bil v tem, da je Egipt zgubil čez noč svoje letalstvo, ki zavoljo tega ni moglo ščititi in podpirati egiptovske vojske v bitki za Sinaj.

Sedaj bi Izrael rad obdržal ozemlje, na katerem ne živi niti en Jud, ter se povrhu postavlja po robu še Združenim narodom. Bomo videli, kako se bo stvar končala.

MADŽARI IN POLJAKI

Medtem ko je bila na Ogrskem revolucija brezobzirno potlačena, je Gomulka ostal v polni oblasti na Poljskem ter čedalje bolj utrjuje svoje vladavino, ki ima v programu tudi popolno neodvisnost države in njeno enakopravnost s Sovjetsko zvezo. Gomulka se sedaj na vse načine trudi, da bi duhove pomiril ter preprečil katerekoli protiruske izgrede. Pri tem mu pomaga pred kratkim osvobojeni kardinal Višinski, ki je javno

pozval katoličane, naj za vsako ceno vzdržujejo red in mir ter se vzdrže slehernega izzivanja Rusov.

To je zelo pametno, zakaj drugače bi utegnili Poljaki doživeti enako žaloigro, kot so jo Madžari.

Posledice tega modrega ravnanja so ugodne tudi za Katoliško Cerkev, kateri so, kakor beremo, vrnilo odvzeta posestva ter ji polagoma vračajo tudi druge pravice.

Madžari so v preteklih bojih dokazali svetu, da so pogumni in skrajno požrtvovalni, poljski narod pa, da je politično zrelejši.

MEDSEBOJNE OBTOŽBE

Ko so v Egiptu izbruhnile sovražnosti, je Sovjetska zveza stavila takoj Ameriki ponudbo, naj bi obe velesili s svojimi oboroženimi silami naredili red na Srednjem vzhodu. Medtem ko je ves svet odmeval od protestov proti krvavim dogodkom na Madžarskem, so se v Moskvi delali, kot da o tem nič ne vedo, ter se le silno zgražali zaradi — francosko-angleško-židovskega napada na Egipt.

Eisenhower je predlog Moskve seveda odklonil, kajti Amerikanci hočejo danes delati politiko le v polnem soglasju z Združenimi narodi.

Nato so sovjetski voditelji svojo ponudbo popravili, češ da žele tudi oni skupno z ameriško vojsko nastopiti v Egiptu le z odobrenjem Združenih narodov. Da bi odvrnili pozornost sveta od Madžarske so obenem poslali silno ostru in grozeča pisma Edenu in Molletu s pozivom, naj takoj prekinita boje v Egiptu ter umakneta svoje čete.

Eden se je v parlamentu posebno jezil, da je Bulganin v pismu označil francosko-angleški napad na Egipt kot — brutalen. »Število človeških žrtev« — je rekel v odgovoru Bulganinu — »se gotovo ne da primerjati z onim, ki so ga sovjetske sile povzročile na Madžarskem.«

Ob koncu je Eden pozval Ruse, naj oni sami povlečejo svoje čete z Ogrskega: »Le tako boste dokazali, da so vaše besede res odkritosrčne!«

Medtem ko se napadalci med seboj prepirajo, svet čedalje bolj spregleduje, da so eni podobni drugim, eni in drugi tlačitelji malih narodov.

Ko je Eden obvestil parlament, da je vlada sklenila ustaviti v Egiptu boje, so se poslanci globoko oddahnili in mu zaploškali.

HITRO URADOVANJE

Na ministrstvu v Rimu leži še 92.000 prošenj za vojne pokojnine, ki jih deset let po koncu vojne še niso vzeli v roke, da bi jih rešili. To je povedal sam državni podtajnik za invalidnine.

NEHRUJEVA IZJAVA

Ministrski predsednik Indije Pandit Nehru je izjavil, da se »ravno tako v Egiptu kot na Madžarskem zatirata svoboda in človeško dostojanstvo ter uporablja sila orožja, da se dušijo narodi in s tem uresničujejo politični cilji«.

»Atomske bombe« — je dodal Nehru — »doslej še niso uporabili, toda nihče ne ve, ali se to ne bo zgodilo«. — Mi menimo, da se ne bo.

NOVICE

RUDNIŠKA NESREČA

Že en teden kopljejo reševalni oddelki v rudniku Springhill v Kanadi, da bi spravili na površje 106 zasutih rudarjev. Močna eksplozija je zasula rove in jih je pokopala tisoč metrov globoko. Doslej so odkopali le devet trupel, ostali umirajo počasne smrti. Ta nesreča je podobna oni v Marcinnellu v Belgiji, ki je vsem še v živem spominu.

IZUMITELJ V BEDI

V Berlinu živi v neki kletki Josip Masolle. Iznajditelj zvočnega filma. Za časa velike povojne gospodarske krize v Nemčiji je prodal za nekaj sto frankov svoj izum nekaj švicarski družbi, ki je nato odstopila patent ameriškemu Fox-Filmu za — 50.000 dolarjev. Ta družba je z zvočnim filmom zaslužila že milijarde, izumitelj pa je dobil ob 67-letnici zaslužni križec in v zid njegovega stanovanja so postavili spominsko ploščo.

Ker pa človek ne more živeti le od plošč in odlikovanj, so se filmski igralci spomnili revnega Masolleja ter začeli zanj zbirati denar.

PREBRISANI TIČI

Na železniških postajah Avstrije so zadnje čase zaprli vse avtomate, iz katerih si lahko dobil čokolade in bonbone. Izkazalo se je namreč, da so iznajdljivi tički metali noter namesto enega šilinga kovanec po 5 dinarjev, ki je iste oblike in teže kot šiling, a mnogo bolj poceni. Na eni čokoladi so zaslužili 22 lir. Nabirali so si cele koše čokolade in jo z dobičkom naprej prodajali. Sedaj je »poštene trgovine« — konec.

POVIŠANI SVETNIK

Portugalci imajo, kot je znano, v velikih časteh svojega rojaka sv. Antona. Ker je bil sv. Anton kot mladenič pred davnimi stoletji v portugalski vojski le praporščak, so ga sedaj z odlokom vojnega ministra povišali v brigadnega generala. Prav čuden in smešen način češčenja svetnikov.

DA BI SE NE PREBUDIL

V Moskvi kroži sedaj tale dovtip:
»Ali veš, Ivan, da so prostor okoli Stalinske grobnice na Rdečem trgu proglasili za pas popolne tihote?«
»Čemu pa?« vpraša prijatelj.
»Zato, ker se boje, da bi se prebudil.«

Prejeli smo in priobčujemo:

PONIZNO VPRAŠANJE

»Več bralcev Novega lista, ki bivamo v Gorici, smo se že večkrat spraševali, kako je to, da se tednik, ki si stavi na glavo naslov »katoliški«, neprestano zaletava v naš list. Komar kar ne neha brenčati in pikati. Ne dà mu miru, da ne bi kaj kazil, čeprav večkrat vsi tisti sikajoči napadi postanejo le golida močnika. Morda nekateri jezijo, ker piše Novi list styarno in se ne spušta v oprekovanja in prepere.«

Kar nas je naročnikov lista — bralcev ima gotovo trikrat toliko — odobravamo, da se Novi list ne spušta v packaste dnevne prepirke. To naj je delajo tisti, ki si domišljujejo, da so demokratični »voditelji naroda ali pa oni, ki zviška določajo kar vnaprej, kdo ima vozni listek za v raj in kdo za navzdol.«

Ljudje so danes spregledali. Hočejo, da jih časopisje pouči in razvedri, ne pa da jih v izrabljanju te ali one ideje hujša k medsebojni miziji in nestojnosti.

VEC BRALCEV

UMRL JE BADOGLIO

(Na vse svete je v 85. letu starosti umrl maršal Peter Badoglio, ki se je udeležil vseh italijanskih vojn od osvojitve afriških kolonij do propada monarhije. Znan je tudi kot zavojevalec hriba Sabotina. V življenju je dosegel najvišje časti: bil je podkralj Abesinije in po padcu Mussolinija načelnik vlade, ki je 3. sept. 1943 podpisala zavezniški brezpogojno kapitulacijo in premirje. Po osvoboditvi Rima junija 1944 se je umaknil na svoje posestvo blizu Astija v severni Italiji in odtlej ni več posegal v javno življenje. Na svojem posestvu je tudi umrl.)

OPREMA AMERIŠKEGA VOJAKA

Ameriški vojak bo odslej opremljen z vsemi mogočimi sredstvi za napad in obrambo. Vsak bo imel žepni radio, da sprejme povelja tudi iz daljave, in poleg tega bo imel pri sebi radar, to je pripravo, s katero bo 2 kilometra okoli sebe lahko opazil sovražnika, tudi če je ta v temi ali zaklonišču. Manjka samo še priprava, da bo vojak — neranljiv!

NAJSODOBNEJŠI LEDOLOMLEC

V ladjedelnih v Leningradu grade Rusi prvi ledolomilec z motorji na atomski ali jedrni pogon. Noben parnik ne požre tolikih množin nafte in premoga kot ta, ki si mora mukoma utirati pot skozi gorovja ledu. S ceneno jedrno energijo bodo ti silni stroški odpadli. Novi ledolomilec bo največji na svetu.

MNOŽICE IN ZUNANJA POLITIKA

Na Švicarskem zavodu za proučevanje inozemstva v Zuerichu so se pred kratkim zbrali znanstveniki, da razpravljajo, kakšen vpliv imajo v demokratičnih državah zapada ljudske množice na zunanjo politiko.

Pri tem smo zvedeli, da je ameriški profesor Kriesberg dve leti raziskoval to vprašanje ter ugotovil, da 30 odstotkov ameriških volivcev nima »nobenega pojma« o zunanji politiki. Natančno 45 odstotkov vprašanih ni vedelo, kakšni so cilji Organizacije Združenih narodov. Samo 25 odstotkov, to je ena četrtnina ljudi, je bila sposobna imeti lastno mnenje o zunanji politiki.

Če je tako v Ameriki, si lahko mislimo,

Angleži, Francozi in Sovjeti v borbi proti svobodi

(Nadaljevanje s 1. strani)

Istočasno so se njihove oklopne edince razpršile po vsej deželi, zasedale mesto za mestom in zaprle meje z Avstrijo in Češko-slovaško. Po krvavih uličnih bojih je bila revolucija zadušena ali pa bo v najkrajšem času.

Mnogi trde, da bi bili Sovjeti to naredili, četudi bi Francija in Anglija ne bili zahrbtno napadli Egipta, in morda imajo prav. Toda morda ima še bolj prav bivši angleški ministrski predsednik Attlee, ki pravi, da je Eden s svojo nasilno politiko proti Egiptu Ruse podžgal ali naravnost izzval, da tudi oni spet uporabijo silo na Madžarskem.

Eno je vsekakor iznad vsakega dvoma: angleška in francoska vlada sta pred svetom izgubili sleherno pravico protestirati zoper uporabo nasilja v politiki. Kar so Angleži in Francozi naredili v Egiptu, je moralno iste

kako je drugod. In vendar odloča pri volitvah ljudstvo tudi o zunanji politiki svoje države. Iz tega vidimo, da je usoda demokracije odvisna v glavnem od izobrazbe ljudstva, sicer dela nekaj voditeljev in časnikov z množicami, kar hoče.

NABRISALI STA GA

Bogati Amerikanec John Jackson je prišel v Pariz, da bi se tu zabaval. Švigel je z velikim avtomobilom po mestu in iskal dogodivščino. In res se mu je posrečilo iztakniti dve brhki Parižanki, ki ju je povabil na obilno in fino večerjo ter na sprehod v predmestne samotne gaje. Toda koliko je moralo biti njegovo presenečenje, ko mu je med vožnjo ena lepotic nastavila na prsi samokres ter ga prisilila izročiti ji ves denar in prstane, ki jih je imel na sebi. Stari papagaj si bo za vekomaj zapomnil »ljubavno dogodivščino«.

STAVKA UMETNIKOV

Ministrstvo prosvete v Rimu je sklenilo poslati na veliko umetniško razstavo v Njujorku več slik starih in slavnih florentinskih mojstrov, čemur se je pa Florenca z županom La Pira vred najodločneje uprla. Da bi dali izraza protestu, so nekateri od dotni umetniki zlezli na najvišji stolp mestne hiše in se v linah zabarikadirali. Tu zvečer prižigajo lučke in bijejo plat zvona, množica jim pa ploska. Prijatelji jim po vrvi pošiljajo gor živež in obleko.

Sam minister Rossi je v skrbeh, kako se bo to končalo.

ITALIJANSKO SOLSTVO

V Italiji se že od nekdanj odteguje pouku dosti šoloobveznih otrok. Kriva sta deloma ubožstvo, deloma nemarnost staršev, kar velja posebno za južne dele države. V severnih pokrajinah je v tem pogledu precej bolje, toda tudi tu je približno 10 odstotkov otrok — brez javnega pouka.

Temu zlu je krivo tudi pomanjkanje šolskih poslopij in učilnic. V vsej državi primankuje nad 60.000 šolskih zgradb, to je 46% ali skoro polovico manj, kot jih predpisuje zakon. Preden se vse to popravi, bo preteklo še mnogo let in bo treba potrošiti milijarde.

obsodbe vredno kot ono, kar so zagrešili Sovjeti na Madžarskem.

Da so predvčerajšnjim izdali četam ukaz, naj ustavi v Egiptu ogenj, v obeh človeštva ne more zmanjšati njihove krivde. Saj so to storili šele tedaj, lko so uničili egiptovsko letalstvo, zavzeli po krvavih borbah od ulice do ulice in od hiše do hiše Port Said ter zrušili odpor Egipta. Brž ko bodo Rusi dosegli iste cilje na Madžarskem, bodo tudi ustavili ogenj in to ne bo bogzna kakšen dokaz miroljubnosti. Na koga naj pa vojniki streljajo, če je sovražnik že poražen?

Imperialisti so vsi enaki. Razlika je le v tem, da se eni imenujejo komuniste, drugi pa zapadne demokrate ali zagovornike osebne svobode in človeškega dostojanstva ter popolne enakopravnosti med velikimi in malimi narodi. Ta velika načela je Eden s podporo Molleta pogazil v blato in s tem ogromno oškodoval zapadno demokracijo.

Dopisi v Tržaškem

Enkrat za vselej!

Ker je goriški tednik Kat. glas že nekajkrat krivo poročal o poteku ter izidu občinskih volitev v devinsko-nabrežinski občini ter se obenem nečedno spotikal nad Novim listom, smatramo za potrebno, da temu preračunano krivemu pisanju enkrat za vselej odgovorimo.

V zadnji številki omenjenega lista beremo, da je skupni nastop na volitvah v Nabrežini, ki naj bi ga pripravil Novi list, »tako izbornobranil ogrožene slovenske koristi in slovensko obal, da prav zaradi tega nastopa sedi v občinskem odboru šest italijanskih svetovalcev namesto enakega števila izključenih slovenskih svetovalcev.«

Uredniki Kat. glasa bi morali vedeti, da so se za skupni nastop v Nabrežini javno ter brez pridržkov pred volitvami izrekle vse tamkajšnje politične stranke in skupine ter so se v ta namen že vodila tudi pogajanja. Da je v tej občini skupni nastop Slovencev nujno potreben, je bilo vsakomur jasno in razumljivo ter se ni nihče nad tem spotikal. Pogajanja so se tik pred volitvami razbila ne zaradi kakega ideološkega razloga, temveč le zaradi tega, ker Slov. dem. zveza ni dobila toliko kandidatov, kolikor jih je zahtevala. Za skupni nastop se ni torej potegoval samo Novi list, temveč tudi predstavniki SDZ, ki se je le po lastni krivdi izključila iz občinskega sveta.

Po pisanju Kat. glasa naj bi bil Novi list kriv, če v občinskem svetu sedi danes 6 italijanskih svetovalcev. K temu pripominjamo, da za Nabrežino ni to nič novega, kajti isto število Italijanov je v občinski svet že prišlo po volitvah l. 1949. Na naslednjih volitvah leta 1952 so laški svetovalci izpadli samo zato, ker je medtem stopil v veljavo nov volilni zakon. Tudi sodelovanje nekomunistov s komunisti ni za Nabrežino nič novega. Neizpodbitno dejstvo je, da so v nabrežinskem občinskem upravnem odboru leta 1949 sodelovale vse takratne politične skupine, l. 1952 pa je SDZ sklenila s komunisti pravcato kravjo kupčijo, tako da so iz odbora zleteli tako nekomunisti (SKSZ in SNS) kakor OF. In to se je dogajalo, ko Novega lista sploh še nikjer ni bilo!

Skupni nastop bo pa naš list vedno in povsod zagovarjal, kjer gre za goli obstanek našega naroda. Kdor trdi, da v Nabrežini to ni potrebno, si hote zapira oči pred dejanskimi razmerami, ne vidi ezulskih naselij v Štivanu in Sseljanu, ne vidi načrtnega množičnega naseljevanja na našo obalo ter sploh vsega raznarodovalnega dela laških nacionalistov v tej občini.

Toliko o Nabrežini! Kar se pa tiče drugih podeželskih občin, se Novi list sploh ni mešal v tamkajšnje volitve in zato nima niti zasluge niti krivde za sestavo ondotnih občinskih svetov. Če so tam zmagali komunisti, je to samo slabo spričevalo za gospode okoli Slov. dem. zveze in njej priključenih prijateljev Kat. glasa, ki si v 10 letih niso znali pridobiti zaupanja ljudstva. Sedaj naj si raje izprašajo vest, ne pa da iščejo drugod krivce za svojo politično nesposobnost.

D. L.

NABREŽINA

V torek so se na županstvu v Nabrežini sestali nekateri domači industrialci, obrtniki ter ravnatelj obeh industrijsko-strokovnih tečajev. Sestanek je sklical nabrežinski župan, da bi razpravljali o predlogu nekaterih industrijcev, naj bi se v Nabrežini ustanovila večerna strokovno-obrtna šola. Prisotni so ugotovili, da bi bila taka šola zelo koristna in za nekatere stroke celo nujno potrebna. Nabrežinski industrijci so predvsem poudarili, da je v vsej kraški okolici prav malo specializiranih kamnosekov, ker se današnja mladina silovito brani tega poklica.

Na sestanku so sklenili, da bodo prihodnji teden ustanovili poseben odbor, ki bo vodil ter tudi skrbel za strokovno večerno šolo. Ta bo, kakor predvidevajo, imela kamnoseški, elektrotehnični, mizarški ter zidarski oddelek.

Ravnatelja strokovnih tečajev sta poudarila, da današnje šolsko poslopje ne zadostuje niti potrebam tečajev ter da je vsekakor neprimerno za večerno šolo. Tega mnenja je tudi šolsko skrbništvo, ki je že predlagalo občinski upravi, naj zaprosi nadrejena oblastva, da ji omogočijo gradnjo nove šole.

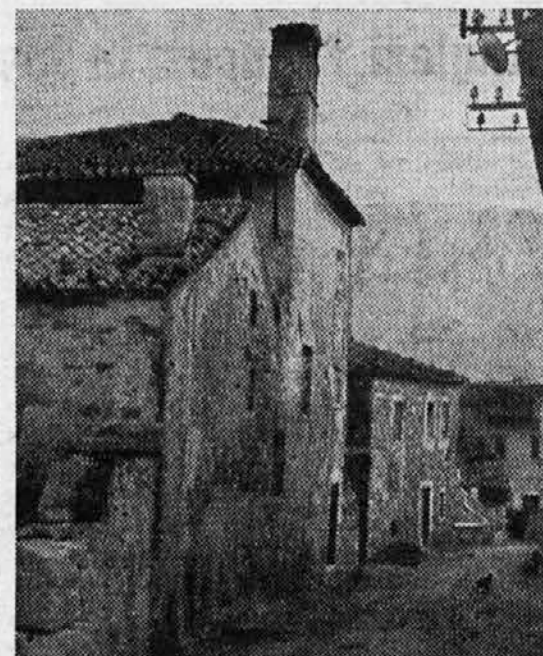
Na seji pa so vsi prisotni soglašali, naj se nova večerna šola začasno ustanovi v starem šolskem poslopju.

VAZNA DELA NA CESTAH

Polkrajinski upravni odbor je v torek sklenil izvršiti važna dela na cestah s Proseka proti Šempolaju, pri Čamporah ter pri Sv. Barbari. Za ureditev ceste za Šempolaj je odbor določil 20 milijonov. Ker je ta pot posebno po videmskem sporazumu silno prometna, pričakujemo, da jo bodo v kratkem tudi asfaltirali.

ZGONIK

Predpreteklo nedeljo smo položili k večnemu počitku 52-letnega domačina Franca Živca. Pogreba se je udeležilo obilo vaščanov, ki so na ta način pokazali, kako so pokojnika vsi radi imeli in spoštovali. Rajnik

PRIMORSKA STARA HIŠA

je bil naš cerkovnik in je to službo vsa leta res požrtvovalno opravljaj. Naj mu sveti večna luč! Sorodnikom izrekamo globoko sožalje.

MEDJA VAS

Preteklo nedeljo je smrtna kosa ponovno zamahnila po življenju našega vaščana. Bilo je okrog 22. ure, ko sta 47-letni domačin Ivan Legiša ter neki njegov mlajši prijatelj stopila v Štivanu na motorno vozilo ter krenila proti domu. Prevozila sta komaj 100 metrov, ko je na glavnem križišču, kjer se cesta odcepi za Gorico, z vso silo treščilo vanju drugo motorno kolo, ki jo je vozil neki Menegotti, stanujoč pri Sv. Križu. Pri strahovitem trčenju so vsi trije zleteli na tla, a to je bilo za Legišo usodno, ker si je revež prebil lobanjo in ostal na mestu mrtev. Njegov prijatelj je ostal nepoškodovan, Menegottija pa so resno ranjenega odpeljali v bolnišnico.

Naj bo pokojniku Bog prizanesljiv sodnik! Hudo prizadeti družini in sorodnikom izrekamo globoko sožalje.

Ker je današnji čedalje večji cestni promet povzročil že več smrti v naši vasi, priporočamo mladini in vsem lastnikom motorjev, naj bodo zelo previdni, ko se vozijo na nevarnih, toda čestokrat nujno potrebnih motornih vozilih.

SESLJAN

Preteklo je že več ko dve leti, odkar je bil v Sseljanu širši sestanek, na katerem so skoraj vsi naši gostilničarji, trgovci in obrtniki razpravljali, kako bi najhitreje ter z zmernimi stroški mogli napeljati telefon v svoje obrate. Na sestanku je bil poleg zastopnikov občine prisoten tudi ravnatelj telefonske družbe Telve iz Trsta, ki pa je za ta dela zahteval tako visoke vsote denarja, da so se vsi razšli, ne da bi kaj sklenili.

Potrebo, da dobita Sseljan in Devina dobro telefonsko zvezo, je kasneje uvidela tudi občinska uprava ter je že leta 1955 sklenila prispevati 4 in pol milijona lir, da se to za razvoj tujskega prometa važno delo čimprej izvrši. Občina je s pomočjo Urada za tujski promet obenem izposlovala, da bo Selad izkopal jarek, koder pride telefonski vod iz Sseljana do Devina.

Vse je bilo torej že pripravljeno, da se čimprej začne z deli, ko je Telve nedavno tega baje sporočila občini, da je njen prispevek premajhen. Če je ta vest resnična, grozi nevarnost, da se bo to nujno potrebno delo zavleklo v nedogled, kar bo vsekakor škodovalo razvoju tujskega prometa v naših krajih. Prepričani smo, da bo občinska uprava znala odstraniti tudi to novo oviro ter nam omogočila, da bomo vsaj za bodočo turistično sezono imeli dobro telefonsko zvezo.

KULTURNA PRIREDITEV

Gojenci Slovenskega dijaškega doma priredijo v soboto, 10. t. m., ob 20. uri v dvorani P. D. Kolarič pri Sv. Barbari PROSVETNO PRIREDITEV.

Na sporedu sta žaloigri »Prvi april« in »Burka o jezičnem dohtorju« ter slovenske in dalmatinske narodne pesmi, ki jih zapojeta kvartet in duet.

Vabljeni!

OBVESTILO SOLNIKOM

Sindikata slovenske šole sporoča, da bo redni letni občni zbor v nedeljo, 11. novembra, ob 9. uri v risalnici Višje realne gimnazije v Ulici Lazzaretto Vecchio 9/II.

Kdor želi predložiti kak predlog, naj ga do 9. novembra pisмено dostavi odboru Sindikata.

== Dopisi iz Goriške ==

PRESEDNIK GRONCHI V GORICI

V soboto okrog 17. ure je predsednik Gronchi prispel na uradni obisk v Gorico. Spremljali so ga podpredsednik vlade Saragat, podpredsednik poslanske zbornice Rappelli ter podpredsednik senata Mole.

Na prefekturi so se mu poklonili vsi krajevni oblastniki ter zastopniki političnega, gospodarskega in kulturnega življenja ter tiska.

Zastopniki Slovencev so mu ob tej priliki izročili spomenico, v kateri so mu orisali živne probleme slovenske narodne manjšine v Italiji in zlasti poudarili njene ustavne pravice ter važnost deželne avtonomije s posebnim statutom. Predsednik Gronchi je isti dan v Vidmu, od koder je došel v Gorico, posvetil skoraj ves svoj govor vprašanju občinske, deželne in pokrajinske samouprave, ki je preizkusni kamen za sodobno demokratično državo, kakor si jo današnji rodovi predstavljajo.

Iz goriške prefekture se je predsednik odpeljal v Spominski park, kjer je njegovo vojaško spremstvo položilo velik venec na spomenik padlim.

Nato mu je župan dr. Bernardis priredil prisrčen sprejem v dvorani deželnih stanov na goriškem gradu, ki je bil bajno razsvetljen.

Župan je v svojem dolgem govoru, o katerem ne moremo trditi, da je bil za to svečano priliko najbolj primeren, poizkusil orisati zgodovino Gorice zlasti za časa dveh svetovnih vojn. Na ta način si je hotel pridobiti predsednikovo pomoč za »sveto Gorico«, da bi tako mogla izpolniti svoje zgodovinsko poslanstvo.

Predsednik republike mu je odgovoril v nekaj stavekih in takole zaključil: »Besede, ki jih je izustil župan, so se mi zdele tako zmerne in tako resne, da jih moremo smatrati za poziv na medsebojno spoštovanje in sodelovanje vseh državljanov ravno tako na političnem kot na jezikovnem in človečanskem področju. Tako spoštovanje bo gotovo cenjeno in vrnjeno«.

Župan je ob koncu govora poklonil visokemu gostu razna spominska darila. Na sprejemu so med drugimi nastopili tudi ločniški plesalci, ki so predsedniku darovali lep koš najboljšega domačega sadja. Na goriškem gradu so se državnemu poglavarju poklonili ravnatelji vseh mestnih srednjih šol, med katerimi sta bila tudi Slovenca dr. Nemeč in dr. Rožič.

Po sprejemu si je predsednik ogledal še razstavo iz življenja na Goriškem v XVIII. stoletju. Pred muzejem ga je navdušeno pozdravljala zbrana množica. Tudi pokrajinski predsednik dr. Culot je državnemu poglavarju podaril v spomin zelo značilno darilo, to je kraški kamen, okrašen s trnjem.

Visoki gost je prenočil v vili Miani v Angorisu. Od tu se je vrnil v nedeljo zjutraj na Oslavje, da je počastil spomin padlih. Nato se je okrog 10. ure odpeljal v Sredipolje, kjer je velika množica bojevnikov iz vse Italije obhajala 38. obletnico italijanske zmage v prvi svetovni vojni.

Predsednik je obiskal tudi Oglej in Torviscosa ter se nato odpeljal proti Trevisu.

ŠTMAVER

Preteklo soboto se je v Dutovljah poročil naš domačin Figel Jožef. Večno zvestobo je obljubil gdč. Filipčič Darinki, hčerki znane in ugledne družine v Dutovljah.

Z zanimanjem smo brali zadnji kratek dopis v Novem listu o napeljavi vodovoda v našo prelepo vas, ki nudi človeku, izredno lep razgled na sončno Gorico in daleč tja na vipavsko dolino. Vsi se strinjamo z dopisnikom, da mora mestna uprava uporabiti to ugodno priliko tudi za to, da razširi našo preozko cesto. To pa lahko doseže le, če izkoplje vodovodni jarek ob robu ceste, ne pa več po njeni sredini, kot je delala doslej. Poudarjamo tudi, da je treba napeljati zdravno pitno vodo v vse štmaverske hiše in ne morda le do cerkve, kakor gre glas. Ako bo upošteval župan dr. Bernardis naše želje in potrebe, mu bomo iz srca hvaležni.

IZ JAMELJ

Jameljci smo se dolgo potegovali, da bi obmejni prehod v Jamljah, ki je bil doslej odprt le dvolastnikom, lahko uporabljali tudi lastniki prepustnic. Naša borba ni bila brezuspešna. Pred nekaj dnevi so se zbrali zastopniki mešane komisije ter sklenili, da se v novembru odpre jameljski prehod tudi za lastnike prepustnic.

Od 1. novembra do 28. februarja pa je ukinjen kmečki prehod pri Palkišču, in to zato, ker je v tem času le malo prometa.

NOVA ŠOLA V GORICI

V sredo preteklega tedna so na javni dražbi oddali štirim goriškim podjetjem razna gradbena dela.

V ul. Diaz bodo zgradili novo trgovsko-tehnično ter geometriško šolo. Vsa dela bodo stala 84 milijonov. To je pa približno le polovica izdatkov za to novo šolsko poslopje.

IZ TRŽIČA

V sredo so splovili novo bojno ladjo »Palmo«, ki so jo naše ladjedelnice zgradile za italijansko vojno mornarico. Podjetje je medtem podpisalo s pomorsko družbo »Adriatica« pogodbo za zgradnjo nove ladje.

V sredo preteklega tedna je delavstvo v naših ladjedelnicah ob 10. uri pretrgalo z delom, ker je hotelo s tem izraziti čustva solidarnosti z delavstvom na Ogrskem. Stavko sta organizirala le CISL in UIL, a delavstvo se je je udeležilo skoraj v celoti, čeprav je CIGL to manifestacijo sprejela z mrzlim molkom.

IZ DOBERDOBA

V nedeljo, 28. oktobra, je imel naš občinski svet zadnjo sejo, na kateri so svetovalci razpravljali in odobrili proračun za leto 1957. Proračun predvideva 11 milijonov lir izdatkov ter le 8 milijonov dohodkov.

Zadnjič smo poročali, da bodo novo vodovodno črpalko zgradili v Zdravščini. Sedaj pa govore, da bodo črpalko zgradili v Petejanu, ki leži med Sovodnjami in Zagrajem. Tamkajšnji studenec ima namreč več vode kot tisti v Zdravščini. Od tu bodo vodo speljali v nabiralnik na Vrhu, ki bo hranil lahko 500 kubičnih metrov vode.

Po dveh ceveh pojde nato voda v dober-

dobsko občino ter preko Rubij v Sovodnje in Gabrje.

Če bo vlada v prihodnjem letu odobrila tale načrt, bodo z deli začeli leta 1958. Tudi to poročilo nam kaže, kako dolgo je treba čakati, da se od sestankov, razgovorov in neštetih prošenj preide k gradbenim delom.

Z VRHA

Na Vrhu živahno napreduje gradnja antene, ki bo ojačila radijske in televizijske prenose na Goriškem. Delavci nameščajo 10.000 voltni kabel, ki bo spravljal električni tok od glavnega kabla pri Devetakih do Vrha. Pričakujejo, da bodo dela dograjena že do konca t. l.

PALKIŠČE

V sredo preteklega tedna so ob veliki udeležbi Doljanov in Štandrežev pokopali na Palkišču 28-letnega domačina Staneta Lutmana. Mladi mož se je namreč smrtno ponesrečil, ko se je na vespi vračal iz Opatjega sela.

Pred nekaj leti se je poročil s hčerko Zavadlalovih in živel pri nas na Palkišču. Oh padcu se je hudo ponesrečil in vsa zdravniška pomoč v goriški bolnici mu ni mogla rešiti življenja. Ker je želel umreti pri svojih, so ga na lastno prošnjo odpeljali domov.

Obilna udeležba pri pogrebu je pričala, kako so ga spoštovali rojaki v Štandrežu pa tudi Doljanci in vaščani na Palkišču, kamor se je priženil.

Vdovi in hčerki ter vsem sorodnikom izražamo globoko sožalje. Blagemu pokojniku pa naj sveti večna luč.

IZOBRAZEVALNI TEČAJI

Goriško šolsko skrbništvo je otvorilo v raznih vaseh gradiščanskega, krmanskega goriškega in tržiškega okraja tečaje za pobijanje nepismenosti.

Tečaji bodo tudi v Števerjanu — Valerišču, Doberdolu, Sovodnjah, Dolenju in Mirniški. Začne se že v novembru. Ne gre tu za borbo proti pravi nepismenosti, ki je na Goriškem skoro ni več, pač pa za to, da mladina, ko zapusti šolske klopi, ne pozabi vsega, kar se je v njih naučila. Tečaji so namenjeni mladini od 14 let dalje.

IZ NAKLONJENOSTI DO MADŽAROV

Goriški občinski odbor je na zadnji seji sklenil nakazati Rdečemu križu 50 tisoč lir za nakup zdravil, ki jih ta ustanova pošilja madžarskemu ljudstvu.

Italijanski dijaki iz Gorice so hoteli izkazati svojo naklonjenost do Madžarov tako, da so v ponedeljek priredili šolsko stavko. V sprevedu so nosili razne vence s črnimi trakovi. Ko so to opravili, so se stavkajoči zbrali v ulici XXIV. maja in protestirali pred sedežem komunistične stranke.

Po zaslugi policije, ki je takoj nastopila, ni prišlo do nobenih izgrediv. Ta dan in naslednjo noč je policija zastražila tudi slovenska poslopja. V torek pa so stavkali tudi slovenski dijaki.

PREGLEJTE VOLILNE IMENIKE!

Vsi volivci naj se prepričajo, če so vpisani v volilne sezname. Kdor še ni vpisan, naj do 15. t. m. napravi prošnjo na navadnem papirju ali pa naj za vpis zaprosi ustno.

NOVI DOKTOR

Pretekli petek je na tržiškem vseučilišču dosegel doktorsko čast profesor Rafka Premrl. Novemu doktorju iskreno čestitajo vsi njegovi prijatelji in znanci. Čestitkam se pridružuje tudi uredništvo Novega lista.

Beneška Slovenija

IZ ČEDADA

Čedad prištevajo že iz davnih časov k 100 mestom Italije. Zovejo ga tudi Longobardsko mesto, ker je bil nekoč prestolnica longobardskega kraljestva. Do danes je Čedad ohranil nekatere značilnosti srednjeveških mest in je tu tudi nekaj hiš še iz longobardske dobe. Najstarejša cerkva tega mesta je prav gotovo »Longobardsko svetišče« (Tempietto longobardo) na skalovju Nadiže, nedaleč od »Zlodjevega mosta«.

Ta cerkva je znana po vsem svetu.

Mesto, v katero se stekajo vse obmejne doline, zlasti nadiška ter posredno vsa koba-riška kotlina, se je po zadnji vojni vsestransko razširilo, tako da so ulice postale preozke za čedalje večji moderni promet. Čeprav je občinska uprava podržala več stavb v središču mesta ter zgradila lepe trge v predmestjih, je še vedno, zlasti ob sobotah premalo prostora za vozila. Vsak kotiček je zaseden po številnih avtobusih, avtomobilih ter drugih vozilih.

Čedalje številnejši kramarji razstavljajo svoje ropotije kar po ulicah, tako da morejo hoditi mimo njih le pešci. Vozila pa morajo pogosto ostati v predmestjih. Najbolj živahno je seveda na glavnem trgu pri cerkvi Vnebovzete, ki je bila nekoč stolnica oglejskih patriarhov in nosi naslov bazilika. Ta je ena največjih in najlepših cerkva obširne

videmske nadškofije. Bazilika je tudi zgodovinsko važna, ker hrani mnogo spomenikov in raznih važnih predmetov iz dobe patriarhov ter je pomembna tudi za Slovence naših gor.

Ko pridejo naši ljudje v mesto in trgovine še niso odprte, se zatečejo v cerkev, kjer prisostvujejo sv. maši, se spovedujejo in obhajajo; po končanih opravilih pa zopet tu čakajo na avtobus. To je zelo važno za dušovno pastirstvo in tega se je zavedel tudi naš nepozabni dekan Valentin Liva.

Takoj ko je bil imenovan za dekana, se je temeljito naučil našega jezika ter je vsako jutro ob sobotah tudi do popoldanskih ur spovedoval skoro samo Slovence. To je še mnogo važnejše v današnjih dneh, ko so po naših vaseh namočeni laški duhovniki, ki ne znajo niti besedice slovenskega jezika ter se ga tudi nočejo naučiti ali ga zaradi prenapetega šovinizma načelno nočejo rabiti, čeprav ga znajo. To je vsekakor huda rana v verskem življenju Beneških Slovencev ter prava sramota za Kristusovo Cerkev.

K sreči še vedno živi in deluje v cerkvi Vnebovzete 86-letni Slovenski kanonik Petričič, ki je zlasti ob sobotah stalno v spovednici ali moli v bližnji klopi ter čaka na spovedance iz naših gorskih vasi.

Ta požrtvovalni in za zveličanje duš goreči starček, najbolj priljubljeni kanonik vseh

Čedadcev, skrbi prostovoljno in požrtvovalno tudi za številne slovenske bolnike v mestni bolnici, kjer ga lahko srečaš zlasti v popoldanskih urah.

Ko ga ne bo več, bo vse to prevažno delo zamrlo, ker moderno vzgojeni duhovniki ne posvečajo več nobene važnosti znanju jezika spovedancev, češ da je »odveza vseeno veljavna, kajti če te duhovnik ne razume, te razume pa Bog«. Resnično se pa Bog srdito zgraža nad tako miselnostjo mnogih nacionalističnim in lenim duhovnikom.

Neka stara ženica iz Kozce nam je svoj čas pravila, da ji je zloglasni don Boldarino, ki je sedaj za vedno odnesel svoje podplate v Forli, tako odgovoril, ko mu je nekoč svetovala, naj se nauči vsaj toliko slovenščine, da bo mogel spovedati stare in bolnike: »Storil bi smrtni greh, če bi se učil slovenskega jezika tu ob meji.« Uverjeni smo, da je takih Boldarinov še veliko v naši deželi.

Za sklep poletnih izletov so naši »alpinisti« iz C.A.I. na tretjo nedeljo v oktobru organizirali lep izlet na vrh Matajurja. Pridružili so se jim tudi planinci iz Gorice in Trsta.

Nova in lepa cesta iz Sovodenj do Strmice in moderno opremljena restavracija v vasi Matajur bo gotovo pospešila razvoj tujškega prometa, zlasti pa izleta na naš Matajur, od koder lahko uživaš krasen razgled čez vso Furlanijo do Benetk in Trsta in od Triglava do Karnijskih Alp.

5

R. B.

»Potemtakem je pa kar dosti tega blaga«, zinem za vzpodbudo.

»Bilo je, bilo«, odvrta mama pri ognjišču. »Saj je včasih en čoln prinesel do trideset tisoč sardel. Midve z Johano in še druge jih nismo mogle razprodati vseh doma, še za v mesto jih je bilo ob dobrem lovu preveč. Veste, da so jih prodajalke nosile celo do Postojne. Sredi noči košaro na glavo in hajdi peš ali po železnici, da je šlo blago v denar. Potem so pa naši podpisali, seve to je bilo po starem, pogodbo s tovarnami sardel v Izoli in drugje. Udarili so za ceno in kolikor je bilo rib, vse so vzeli. Takrat je še nekam šlo.«

Že zdavnaj je poldan minil, pa še smo bili pri ribah. »Škoda, da ni naših doma, bi kaj rib morda imeli in bi jih pokušali«, je prijazno menila ribičevska mati in ponujala požirek breške pijače.

»Pravzaprav bi bili zdaj sardoni ti pravi. Boste pa drugi pot prišli k nam, proti koncu oktobra jih bodo lovili.«

Obljubil sem in se poslovil od prijaznih ljudi, kot so vsi Križani. Sonce je krepko grelo tja proti »Gospodovi griži«, od koder se lepo vidi na morje, na prostrano njivo naših ribičev.

»NA TUNE — HO-HOJ!«

Na kraških robah brž pod vasjo se ti noga kar sama od sebe ustavi. Stojiš kot Mojzes na gori. Svet pod nogami skače v širokih in ozkih brežinah globoko dol do morja. Na robu štrli pod nebo beli kraški ka-

men, po brežinah pa vse zeleni in cvete ter še daleč po »bendimi« preliva vse barve, posebno rdečkasto in oranžno, v mavrični venec.

»Po teh brežinah love — tune«, se je nasmehnil gospod Andrej, ki je njega dni pospel duše križanskih ribičev, če le niso bile zapletene preveč v mreže posvetnosti.

»Kako? Lovijo tune? Na suhem?«, sem se čudil.

»Prav tako je«, je gospod hudomušno vztrajal. »Tune je treba prej loviti na suhem, potem šele v vodi.«

Tako modrovaje sva dospela do »Gospodove griže«. Na ta grič s prelepim razgledom po vsem obširnem Tržaškem zalivu in tja do beneških lagun so se radi hodili sprehajati domači gospodje. Gospod pravijo namreč župniku. No, in ker so hodili na to grižo, je postala »gospodova.«

»S tega vršiča«, je gospod spet povzel besedo, »sem nekajkrat opazoval naše ribiče, ko jih pri lovu na tune skoraj obsede. Navadno jih lovijo v avgustu, septembru in tudi še ves november. Pri nas jih lovijo le ob obali.«

Prvo besedo, pravzaprav prvi molk imajo starejši, izkušeni ribiči, ki jim pravijo »kolnarji«. Ti čepijo na suhem in še precej visoko na kraških brežinah.

Stopila sva malo bolj na rob! »Vidite, tam doli je »Oljščica«, ondi je bilo vse polno oljk do tiste hude zime 1929. Na sredi so zabiti v tla visoki koli, ki so proti vrhu nagnjeni

eden proti drugemu. Zgoraj je pritrjenih par desk za dobra dva sedeža prostora. Na tistem prostorčku čepi kot mornar na jamborovem košu naš kolnar.«

»Saj res, ga zdaj vidim, da čepi, pa niti ne se ne, samo zija vedno dol v eno smer.«

»Tako bo tudi čepel po cele ure, včasih kar več dni. Samo vleče iz pipice, molči in gleda. Ta kolnar, zdaj veste, da pride ta izraz od besede kol, torej ta kolnar na Oljščici je prvi krajnik. Tu bolj spodaj v hrastičih opazuje srednjik, tam onstran na farnih pa sedi na svojih kolih drugi krajnik. Počakajva malo, morda bodo še danes zagnali tak vrišč in krič, da Vas bodo ušesa bolela. Slišali boste take izraze, da se bo zdelo, kakor da vpije sto turških dervišev v njih latovščini.« Sedla sva na parobek. Žareča sončna obla se je že nad Gradečem nižala, kot da bo zdaj zdaj štrbunknila v morje. Vse se je prelivalo v zlatih barvah.

Dolgo sva strmela v daljo, kar me je gospod Andrej sunil v komolec in pokazal dol na morsko ravnino. Velik čoln je na visoko vlekel dolgo in globoko mrežo od brega.

Že precej zunaj se je ustavil. Mrežo so do vrha potopili v morje. Le dolga zgornja vrv se je gugala na valovih. Kolnarji so še vedno potrpežljivo ždeli na visokih kolih. Od časa do časa se je videlo, kako je kateri vstal in stegnil vrat.

»Opazujejo, od katere smeri se bodo pokazale ribe in kako se bo ribji vlak premikal; potem bodo pa možem v čolnih dali znamenje, kako naj nastavljajo in premikajo mrežo.«

(Dalje)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Novi slovenski film

EVICA WOHLFEILER
v filmu »Dolina miru«

izvirnih domačih filmov in se gnali predvsem za zaslužkom.

Za tako slabotno življenjsko silo slovenskega filma dolžijo nekateri slabe režiserje, drugi slabe scenarije, tretji se sklicujejo na pomanjkanje finančnih sredstev in modernih tehničnih naprav, četrti govore o nesposobnem vodstvu in tako dalje. Najbrž imajo vsi nekoliko prav, a del krivde za tako nemoč slovenskega filma je pripisati tudi dejstvu, da se vanj vmešavajo ljudje, ki nimajo nikakega pravega smisla za umetnost, bodisi filmsko ali drugo, pa bi vendar radi odločilno vplivali na proizvodnjo slovenskega filmskega podjetja, odrivajoč od filma umetnike, ki bi res lahko kaj dobrega in izvirnega ustvarili.

Zanimivo je, da so najboljši slovenski pisatelji ostali filmu popolnoma tuji, četudi je jasno, da bi lahko prav ti odločilno pomagali z dobrimi scenariji slovenskemu filmu do prave kvalitete. Samo oni bi mu lahko dali smisel za poetičnost in hkrati za

Obljublja se nova tržaška revija

Kot slišimo, pripravlja skupina slovenskih kulturnih delavcev v Trstu novo revijo v obliki zbornika. Prva številka naj bi izšla že sredi decembra. Prinašala bo leposlovje in eseje. Poudarek revije bo na esejističnem delu, ker je po mnenju tistih, ki jo pripravljajo, prišel čas, ko je treba začeti stvarno obravnavati slovensko kulturno problematiko tako na Tržaškem kot v pogledu celotne slovenske narodne skupnosti. Samo resnično poznanje problemov omogoča njihovo rešitev. V slovenskem kulturnem življenju ne samo na Tržaškem je zavladala čudna, nezdrava tradicija in to na vseh področjih kulturnega ustvarjanja. Treba ga bo razgibati in osvežiti, a prav to je namen revije, ki ne bo imela ozko krajevnega značaja, kakor skoro vse dosedanje tržaške revije, ampak bo povabila k sodelovanju slovenske pisatelje in umetnike ne glede na to, v katerem kraju živijo. Slovenska kultura se ne deli v tržaško, ljubljansko, mariborsko, gorenjsko itd., ampak je enovita in vanjo so vedno organsko prispevali kulturni ustvarjalci z vseh koncev slovenskega narodnega ozemlja, brez ozira na politične meje, ki so ga delile.

Eden izmed osnovnih namenov revije bo v tem, da bo nudila sodelavcem možnost odkritega razpravljanja brez ideoloških omejitev s strani uredništva. Hkrati bo skušala vzbujati v kulturnih delavcih zavest njihove odgovornosti za usodo vsega naroda in jih pripraviti do tega, da se odrečejo bojzljivi brezimnosti v obravnavanju aktualne problematike in da bodo pripravljeni s svojim imenom podpreti tisto, kar pišejo. Če je Nemcem vedno primanjkovalo »civilnega poguma«, je prav tako res, da primanjkuje Slovincem »intelektualnega«, in k temu pogumu hoče vzgajati nova revija slovenske izobrazbe.

realnost življenja ter pisali zanj umetniško visokovredne scenarije. Dali bi mu lahko široko ozorje in ga usmerili v pravo življenjsko in slovensko problematiko, da bi se ne lovil okrog plehkkih komedij in za lase privlečenih problemov. Seveda pa bi morali dati filmskemu ustvarjanju več prostosti v izbiri scenarijev in motivov, ne pa ga smatrati samo za nekako propagandno ustanovo.

TUGO STIGLIC
v vlogi Marka

Usoda slovenskega filma nas vse zanima, ker je film ena izmed možnosti, da se uveljavimo tudi v mednarodni javnosti. Kot majhen narod take možnosti ne bi smeli podcenjevati, ampak jo v polni meri izkoristiti.

Zdaj, ko se bo Posarje vrnilo k Nemčiji, naglo spreminjajo imena ulic v posarskih mestih. Občinske uprave menijo, da je njihova prva dolžnost ob združitvi, da dajo ulicam spet nekdanja imena iz hitlerjevskih časov, da bi tako izbrisali spomin na povojni čas »demokratizacije« pod francosko upravo. Celo Goethe je moral nekje spet prepustiti ulico nekemu Bismarckovemu sodelavcu, Heine se je moral umakniti pred generalom Moitkejem, Beethoven pred Bismarckom in Bach je moral odstopiti svojo ulico generalu Scharnhorstu. Kot se zdi, je bilo Nemcem še premalom generalov in imajo še preveč ozemlja, katerega bi se radi spet iznebili pod kakim novim Hitlerjem.

Razvoj makedonske književnosti

Leta 1944, ko so se končali boji v Makedoniji, so bili Makedonci kljub svoji dolgi in bogati narodni zgodovini narod brez književnosti in celo brez knjižnega jezika. Do leta 1912 je bila Makedonija pod turško oblastjo, ki sicer v splošnem ni bila tako »totalitarna« in okrutna kakor nekatere sodobne vladavine, vendar pa je bila težka. Pod njo je počasi skoro zamrlo vse v srednjem veku cvetoče makedonsko kulturno življenje, ki je bilo zlasti pestro in bogato, ko so imeli Makedonci lastno državo, katere najmočnejši predstavnik je bil car Samuel. Po letu 1912 je bila Makedonija priključena k Srbiji, manjša dela pa k Bolgariji in Grčiji. Srbi so videli v Makedoniji samo »južno Srbijo« in niso hoteli ničesar slišati o kaki makedonski narodnosti in o makedonskem jeziku. Prepovedan je bil celo izraz »makedonski narod«. V takih razmerah je bilo skoro nemogoče ustvarjati kakšno makedonsko kulturo. Nekateri mladi nadarjeni ljudje so se zatekli v begunstvo v Bolgarijo in tam je izšlo nekaj makedonskih knjig. A vsakdo je pisal seveda le v lastnem narečju. Skupnega knjižnega jezika ni bilo in tudi nikakšne knjižne tradicije.

Sele leta 1944 so dobili Makedonci možnost, da so začeli ustvarjati lastno narodno kulturo. Dela so se lotili z gorečnostjo, ki je značilna za majhne naro-

KULTURNE VESTI

V Ljubljani je odprta razstava sodobne italijanske umetnosti, ki ji posvečata tisk in kritika veliko pozornost. V začetku decembra pa bodo v Rimu odprli razstavo sodobne jugoslovanske umetnosti, ki jo bodo nato prenesli še v Milan in najbrž tudi v Bari.

Pisatelj François Mauriac je izstopil iz »Francosko-sovjetskega društva« v Parizu, češ da mu zadnji dogodki več ne dovoljujejo, da bi bil še dalje član društva. Mauriac je znan tudi kot odločen nasprotnik sedanje francoske politike v severni Afriki, ki ne upošteva upravičenih težej arabskega ljudstva po državni samostojnosti.

Italijanski pisatelj Alberto Moravia pripravlja za tisk novi roman z naslovom »La ciociara«, ki bo izšel konec leta. Dogaja se med zadnjo vojno na fronti pri Cassinu. Izdal bo tudi knjigo poročil iz Sovjetske zveze. V slovenščino je preveden njegov roman »Rimljanka«.

Velika večina Evropejcev ima zelo zastarele pojme o deželah v Afriki in Aziji. Se vedno si jih predstavljajo tako kakor pred petdesetimi leti. V resnici so napravile v zadnjih desetletjih ogromen skok naprej in mnoga mesta, n. pr. Beirut, Kairo, Dakar ali mesta v Belgijskem Kongu in v Keniji prekašajo po svoji modernosti večino evropskih mest enake velikosti.

V velikih mestih Indije, Burme in Kine bodo jugoslovanski umetniki-grafiki priredili umetniške razstave. Razstavljenih bo 119 del tridesetih umetnikov. Zastopana bosta tudi Jakac in Debenjak.

Francoski znanstvenik Henry Charles Puech je odkril v nekem kairskem muzeju koptski rokopis celotnega apokrifnega evangelija apostola Tomaža. V njem so Kristusovi reči, ki so bili doslej neznan. Presenetljivo je, da se zadnje čase izredno mpozijo važne najdbe iz ranih dob krščanstva. Vzrok je v tem, da so se začeli zahodni znanstveniki bolj zanimati za orientalske arhive in knjižnice, ki so v današnjih razmerah laže dostopne kakor v času, ko so tam vladali fanatični mohamedanski sultani.

Filmski igralec Humphrey Bogart ima raka v grlu in pravijo, da je zapisan smrti. Zdravniki nimajo upanja, da bi ga rešili. Star je 55 let.

V Mantovi so podelili mednarodna odlikovanja »zlate« in »srebrne Orfeje« v obliki majhnih kipcev boga glasbe za operne pevce in dirigenti. Zlate dobijo starejši pevci in dirigenti, srebrne pa mladi začetniki, ki zmagajo v razpisnem pevskem tekmovanju. Zlati Orfej je kipec je dobil znani grški dirigent Dimitrij Mitropoulos, ki živi na Dunaju, med pevci pa so odnesli največ kipcev Italijani.

de, ki so morali dolgo čakati na svobodo. Ze leta 1944 je izšlo nekaj knjig in čez dve leti so imeli Makedonci že precej izdelan in enoten knjižni jezik. Seveda pa bo preteklo še precej let, preden bo izpopolnjen v svojem besednem zakladu in v oblikah, kot so jeziki drugih, srečnejših evropskih narodov. Vendar je že zdaj makedonski knjižni jezik sposoben izraziti odenke misli in čustev. To dokazuje mlada makedonska poezija, ki se lahko meri z ono marsikaterega drugega naroda. Nekoliko šibkejšje je pripovedništvo, ker je bilo doslej preveč uklenjeno v ideološke obrazce in se je držalo preveč konvencionalnih zamisli. V nasprotju s slovenskimi razmerami, kjer opažamo zadnje leto nenavaden zastoj, je ravno letos izšlo v Makedoniji največ novih del: pesniških in novelskih zbirk, potopisov, romanov in esejev. Letos je izšlo že sedem romanov in zbirk novel. Nekatera nova dela tudi že prevajajo v srbohrvaščino in v slovenščino. Nekaj knjig pa je še v tisku. Zanimivo je, da so trenutno v tisku kar tri knjige esejev in kritik.

Z ozirom na vse to plodnost lahko rečemo, da makedonska izvirna književnost po številu novih del ne zaostaja za slovensko, četudi je Makedoncev po številu še enkrat manj od Slovencev.

GOSPODARSTVO

ČE VINO NOČE KIPETI

V mnogih kletah se je že končalo kipenje, vino je brez vsake sladkobe in se je že začelo čistiti. To je popolnoma v redu.

V drugih kletah pa vino še kipi. Ker je sedaj precej hladno, je treba kuriti, da je toplota v kleti med 18 in 20° C. Tudi tu je vse v redu. Priporočljivo bi le bilo, da se kipenje nekoliko pospeši. V ta namen naj kletarji kipeče vino premešajo.

V mnogih kletah pa vino slabo kipi in je še zelo sladko. Vzrok je v prenizki toploti v kleti in v sodih. Tu je potrebno kuriti, da se dvigne toplota, ali pa sladko vino takoj prodati.

Mnogi se pritožujejo, da jim je v nekaterih sodih vino popolnoma pokipelo in se že čisti, v nekaterih pa sploh noče kipeti (posebno malvazija), čeprav je toplota v kleti dovolj visoka, to je med 18 in 22° C. Malvazija in tudi tokajec sploh zelo počasi kipita. Vino navadno počasi kipi, če se nahaja v slabem sodu, ki nekoliko vleče na cik. V takem sodu tudi žveplo noče goreti, ker primankuje kisika. Zato je potrebno pri takih vinih vedno vnaprej ugotavljati, ali ni morda sod slab. V tem primeru moramo vino pretočiti v zdrav sod. Če pa je sod zdrav, ni parafiniran in je tudi brez obilnega vinskega kamna (grampe) na dogah, moramo iskati vzroke počasnega kipenja v tem, da smo sod pred polnjenjem ali močno zažveplali in mu dodali preveč metasuflita ter kakšnega podobnega nadomestka ali pa niso kipe kvasnice v redu. V tem primeru je potrebno vino prezračiti. Vino naj teče skozi pipo v podstavljeno posodo (šemplo), od koder ga z brentico prelijemo v pripravljeno kad; nato zopet sod napolnimo in mu dodamo čistih kvasnic, ki si jih pa moramo nabaviti pri prodajalcu takih predmetov. Tudi v tem primeru moramo skrbeti za primerno toploto, ki jo je pa potrebno kontrolirati tudi v sodu, kjer mora biti med kipenjem nekoliko višja kot v kleti.

Če imamo v kleti sode, v katerih vino kipi, in druge, v katerih ne kipi, zadostuje, da vzamemo iz kipečega sode nekaj brentic vina in ga zlijemo v sod, kjer vino počasi kipi.

CAST PETERSILJU

Pastorek med povrtnino, zanemarjen v gojenju, a kljub temu sejan na vsakem vrtu, je skromni peteršiljček, katerega denemo v vsako juho, k ribam in pečenkam ter skoraj k vsem skuham kot značilno začimbo. Moderno znanstvo pravi, da je peteršilj res potreben pri vsaki jedi, če hočemo ohraniti človeka zdravega. Koristen je predvsem surov in ne toliko, če je kuhan ali pražen.

Peteršilj si je priboril tako odlično mesto med povrtnino zato, ker vsebuje v večji meri kot ostala povrtnina pet dragocenih snovi, ki so: apno, železo, vitamin A, cela skupina vitaminov B in klorofil.

V enem kg svežega peteršilja je 2 in 1/2 grama apna, katerega človeško telo v celoti usvoji. Peteršilj vsebuje več apna kakor jajčni rumenjak. Ista količina tega vsebuje cel gr apna manj. Človeštvo danes mnogo trpi zaradi pomanjkanja apna. Trpe predvsem

otroci ter starejši ljudje: vsak delček človeškega telesa, od krvi in mesa do kosti, vsebuje apno.

Druga, za človeka nič manj važna snov, je železo. Peteršilj ga vsebuje v večji meri kot jetra. Ta navadno smatramo za najboljši vir, iz katerega naj človeško telo črpa potrebno železo. In železo je človeškemu telesu nujno potrebno, ker je najvažnejša sestavina rdečih krvnih teles. Pomanjkanje železa povzroča slabokrvnost, ošibelost ali anemijo z vsemi svojimi zlimi posledicami. V 100 gramih svežega peteršilja je 19 mg (miligramov) železa, v isti količini jetre pa samo do 12. Odstotek železa v peteršilju pa lahko zelo pomnožimo, tudi poestorimo, če ga gojimo v zemlji, ki vsebuje mnogo železa, ali če ga zalivamo ter pognojimo s snovmi, ki vsebujejo mnogo železa.

Tretja, za zdravje velevažna in nujno potrebna snov, ki jo vsebuje peteršilj, so vitamini. Gre predvsem za karoten, protiskorbuto in celotno skupino vitaminov B. Karoten se spremeni v organizmu v vitamin A, ki ščiti sluznice, zdravje oči in ki pospešuje rast. Peteršilj vsebuje v 100 g surovega zelišča 60 mg tega vitamina, medtem ko ga je le 50 mg v isti količini telečjih jetre. Za redno presnavljanje v človeškem telesu je nujno potrebna protiskorbuto in celotna skupina vitaminov B. Peteršilj je vsebuje več kot paprika, kreša, pomaranče, limoni ali paradižniki, katere smo

do sedaj smatrali za najbolj bogate s tem vitaminom.

Od vitamina B poznamo danes 12 podvrst in vsaka opravlja v organizmu posebno nalogo, tako da lahko govorimo o 12 različnih vitaminih iz skupine B. Vitamin B₁ ali tiamin imenujejo nekateri tudi aneurin, ker kontrolira živčni sistem v organizmu. Njegova naloga pa je važna tudi za presnavljanje škrobov in sladkorjev ter je zato ta vitamin velevažen za vse tiste, ki uživajo testenine, riž, polente in krompir. Posebno nalogo opravlja vitamin B₂ ali riboflavin in tako tudi še vseh 10 ostalih vitaminov iz skupine B. Tako je vitamin B₁₂ pravo zdravilo proti malokrvnosti in splošni ošibelosti — anemiji. Vseh 12 vitaminov B so ugotovili le v peteršilju in v nobenem drugem hranilu.

Vse te snovi, od apna in železa do vitaminov, pa dobi organizem, če uživamo sveži peteršilj in če ni prestar. Kuhan ali pražen kakor tudi oveneli ali posušeni peteršilj vsebuje še marsikaj, a niti zdaleč toliko zdravilnih snovi kot v svežem stanju. Sveži peteršilj vsebuje še enega velevažnega činitelja v prehrani, to je klorofil ali zelenilo. Zato je navadno bolj zelen kot vsaka druga povrtnina in najbrž vsebuje tudi največji odstotek klorofila, katerega ima nakopičenega v treh plasteh na vsaki strani lista. Klorofil v listih je enakovreden rdečim telescem v krvi in obe snovi imata tudi enako kemično sestavo. Klorofil se v organizmu spreminja v rdeča krvna telesa in zato danes zdravniki predpisujejo klorofilove pripravke kot zdravilo proti anemiji. Skromni peteršiljček se torej lahko spremeni v človekovo kri. Vsa čast mu!

Sportni pregled

XVI. OLIMPIADA

Po štirih letih bo 22. novembra znova zaplapolal olimpijski ogenj. V Melbourne bo zavihrala zastava z značilnimi petimi krogi in eden izmed tekmovalcev bo v imenu vseh izrek olimpijske prisego. Zaigrali bodo olimpijsko himno ter spustili več tisoč golobov, ki bodo vest raznesli vsepovsod o velikem dogodku. Nastopili bodo nato najboljši atleti z vsega sveta ter se v tekmovalnih gotovo držali Coubertinovega gesla, ki pravi: »V olimpijskih igrah ni važno zmagati, temveč tekmovali.«

SIMBOL STARIH GRŠKIH IGER

V petek, 2. novembra so na gori Olimp v belo oblečene deklice zanetile s pomočjo sončnih žarkov večje oljk in tako prižgale olimpijski ogenj. V davnih časih so se v slavni Olimpiji bojevali najmočnejši grški atleti za takratno najvišjo čast: olimpijski oljni venec. Ta čas so se morale vse vojne prekiniti in je po Grčiji zavladal popolen mir.

Prve olimpijske igre so bile leta 776 pr. Kr. ter so se obdržale do leta 394 po Kr. Potresi so pozneje porušili ostanke stadionovih razvalin, številne zgradbe v Olimpiji pa je zasul pesek. Mesto se je polagoma, a neizbežno pogrezalo v zemljo in igre so šle v pozabo. Tisoč in petsto let je moralo poteči, preden je francoski baron de Coubertin obnovil te slavne igre na katerih danes nastopajo tisoči atletov. Dne 1. aprila 1896 je številna množica Grkov prisostvovala v Atenah prvim modernim olimpijskim igram. Olimpijade so se ponavljale vsake štiri leta in tako smo dospeli do XVI. iger. Vendar so od šestnajstih iger priredili le trinajst, ker so zaradi vojne 3 morale odpasti.

Olimpijski ogenj bo 7. novembra došel v daljno avstralsko mesto Cairns. Preletel bo Malo Azijo, Indijo in Maleško otočje. Od tod bodo baklo do Melbourne nosili najznamenitejši avstralski športniki, ki se bodo menjavali vsako miljo. Zadnji jo bo verjetno nosil Landy, ki bo 22. novembra pritekel na olimpijski stadion. Igre bo otvoril Edimburški vojvoda.

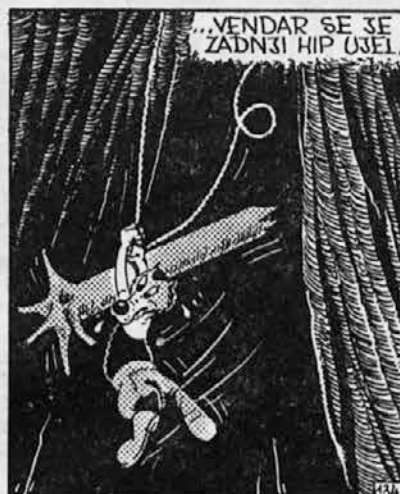
MELBOURNE, PRIZORISČE OLIMPIJSKIH IGER

Avstralsko velenje Melbourne šteje en milijon in pol prebivalcev ter se razprostira na 230 kvadratnih miljah. Zaradi njegove izredne lepote ga imenujejo mesto vrtov in parkov. Vse tamkajšnje športnike je zajela tako imenovana olimpijska mrzlina. Vsako poslopje je okrašeno z najrazličnejšimi travniki, zastavami in znaki, ki stalno opozarjajo na bodoča pomembna tekmovanja. Razširili so letališča, da bodo kos živahnemu prometu; olepšali so vsa poslopja in vse tako uredili, da obiskovalci ne bodo mogli pozabiti »kraljice Južne Avstralije«. Tisti, ki so prej majali z glavo, ker je bila organizacija olimpiade zaupana Avstraliji, so se zmotili. Čeprav Avstranci niso imeli izkušenj za pripravo tako velikih športnih tekmovanj, so vendarle premagali vse ovire in olimpiada bo res izreden dogodek. Predsednik Olimpijskega pripravljalnega odbora Alderson je izjavil, da je vse že tako urejeno in da bi se igre lahko takoj pričele. V Melbourne bo v prihodnjih dneh dospelo kakih 60.000 tujcev. Za olimpiado se je prijavilo 72 držav, tako da bo skupno nad 5 tisoč atletov zbranih v Melbourne. Vabilu se niso odzvale Bolivija, Kostarika in Paraguay; Egipt in Irak pa sta pred dnevi potrdila svoj odstop. Največ bo Rusov, in sicer 510, sledijo jim Američani (427), Avstranci (360) in Angleži (239). Veliko zanimanja vzbujajo tudi avtomobilske dirke, ki se jih bodo udeležili najboljši vozači. Tekme vozil bodo ob nedeljah, ko bodo olimpijski prosti.

Mnogo preglavic sta prirediteljem delala dva problema: hrana in stanovanja. Vprašanje prehrane so rešili tako, da so iz najrazličnejših dežel poklicali najboljše kuharje. Ti bodo poskrbeli za muhaste žilodce izbirčnih jedcev. Vprašanje, kam in kako nastaniti tisoče tujcev, so rešili s precejšnjo muko. Ker so vsi hoteli že zasedeni, so v luki zasidrali vse prekomornike, ki bodo služili kot plavajoči hoteli. Razen tega je mnogo družin pripravljenih sprejeti goste in se tako nekoliko okoristiti. Tujce najbolj vznemirja prepoved, da se po 18. uri ne smejo točiti alkoholne pijače. Meščani se že zbirajo in dregnajo okoli blagajn, da si zagotove vstopnice. Značilno je, da je bilo že junija oddanih kar 800.000 vstopnic; na razpolago pa jih je skupno 1.250.000.

13

Za
naše
naimlajše
Trije
hribolazci

Maršalov dvojnik

5

Preden smo vzleteli z letališča, mi je polkovnik iz glavnega stana generala Wilsona predstavil tega francoskega majorja. Redkokdaj sem srečal človeka s tako mrkim obrazom. Črne, svetlika-joče se oči, blede obraz, spačen od višnjeve brazgotine, krute me-nsnate ustnice, vse to je kazalo, da je ta človek vsega zmožen. Budno sem opazoval njegove kretnje, kakor da namerava sprožiti strel v mene. Na koncu sva si stisnila roke in izgovorila nekaj praznih besed v slovo. Vse se je končalo brez nesreče.

Neki ameriški polkovnik me je spremljal z letališča v središče Alžira. Ko smo vstopali v avto, me je brhka šoferka v uniformi ženskih pomožnih oddelkov prosila za podpis in mojo fotografijo.

Polkovnik Lester je take primere že predvideval, posebno če bi prišel v stik z Američani, ki radi lovijo avtograme. Zato si je poskrbel cel šop fotografij generala Montyja z njegovim lastnoročnim podpisom. Ker je bila znana Montyjeva mrzkost proti ženskam na fronti, sem brez nasmeška dekletu ponudil eno teh fotografij z mrzlimi besedami »Upam, da vam bo prav.«

Dokler bom živ, ne bom pozabil tiste vožnje v avtomobilu z letališča v mesto. Ameriški častnik, ki me je spremljal, je bil opozorjen na možnost, da kdokoli napade generala Montyja. Za kritje na 20 kilometrov dolgi poti pa ni bilo dovolj četa na razpolago. Zato je avto drvel kot blisk kar na dobro srečo. Sirene so tulile, da se je vse umikalo s ceste.

Vso pot sem se na Montyjev način razgovarjal s polkovnikom. Delala sva opazke na račun lepe vozačice. Globoko sem vzdihnil, ko smo zavili skozi velik vhod in se ustavili pred belo palačo, glavnim stanom generala Wilsona. Vrata so se zaprla za nami in tako je spet padla zavesa nad enim dejanjem mojega dvojništva.

Naslednji dnevi so se menjavali kot v sanjah: letanje, sprejemi, častne straže, izmišljeni pogovori o visoki strategiji, ulice z vzklikajočimi množicami in podobno.

Bolj kot vsega drugega sem se bal srečanj od blizu z visokimi častniki. Nerodno mi je namreč bilo zaradi moje pomanjkljive vojno tehnične izobrazbe razpravljati z njimi o vojaških zadevah, posebno še o inženirskih in letalskih. Toda oddelk MI 5 je vse tako uredil, da sem obdvoval le v družbi nižjih oficirjev in da nisem srečaval tistih, ki so Montyja osebno poznali, razen če so bili o tajnosti posebej obveščeni. Vedno pa je bilo vse tako napeljeno, da so me na vsakem koraku srečavali tuji vojaki.

TEDENSKI KOLEDARČEK

11. novembra, nedelja: Martin šk.
 12. novembra, ponedeljek: Martin p., Emil
 13. novembra, torek: Stanislav K.
 14. novembra, sreda: Jozafat K., Borislava
 15. novembra, četrtek: Leopold
 16. novembra, petek: Jedert, Jerica
 17. novembra, sobota: Hugon, Ljuba

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 7. novembra si dobil oz. dal za:

ameriški dolar	637—642 lir
avstrijski šiling	23,25—24 lir
100 dinarjev	70—75 lir
100 francoskih frankov	152—156 lir
funt šterling	1600—1650 lir
nemško marko	145,50—147 lir
pesos	18—20 lir
švicarski frank	147—149 lir
zlato	740—755 lir
napoleon	5400—5600 lir

RADIO TRST A

Nedelja, 11. novembra, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 11.30 Vera in naš čas; 12.00 Oddaja za najmlajše; 13.30 Glasba po željah; 17.00 Slovenski zbori; 20.30 Bizet: »Carmen«, opera v 4 dejanjih.

Ponedeljek, 12. novembra, ob: 19.15 Radijska univerza; 21.00 Tehnika in gospodarstvo; 21.15 Ženski kvartet Večernica; 21.45 Predavanje: Slovenske balade.

Torek, 13. novembra, ob: 13.30 Glasba po željah; 18.40 Koncert violinistke Nade Jevdjenjevič-Brandlove; 20.30 Slovenski vokalni oktet; 21.00 Johann Nestroy: »Nepričakovano«, igra v 3 dejanjih — igrajo člani Radijskega odra.

Sreda, 14. novembra, ob: 12.55 Domači motivi; 18.30 Pisani balončki; 19.15 Radijska univerza; 21.00 Obletnica tedna.

Četrtek, 15. novembra, ob: 12.55 Jugoslovanski motivi; 18.00 Komorni duo: Miha Guznek-Marjan Lipovšek; 19.15 Šola in dom; 21.00 Dramatizirana zgodba — M. Jeras: Dunajske povesti — »Avtostop za ženske«.

Petek, 16. novembra, ob: 13.30 Glasba po željah; 18.30 Z začarane police; 19.15 Radijska univerza; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 22.00 Iz svetovne književnosti in umetnosti.

Sobota, 17. novembra, ob: 16.00 Tehnične in gospodarske zanimivosti; 19.15 Sestanek s poslušalkami; 21.00 Teden v Italiji; 21.15 Vokalni kvintet; 22.15 Večerne melodije.

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje št. 311: Po spodnjem Krasu in v Devinščini raste neko grmičevje, ki ima jeseni liste z zelo lepo rdeče-zlato barvo. Starejši ljudje pravijo, da so pod staro Avstrijo nabirali te liste, iz katerih so baje dobivali barvo. Domačini imenujejo to grmičevje »rej« ali »roj«. Prosim Vas, da nam sporočite pravo slovensko ime tega grmičevja in, če mogoče, tudi italijansko.

Odgovor: Slovensko ime za to grmičevje ni ne »rej« ne »roj«, marveč »ruj«, vsaj tako govori Pleteršnikov slovar, ki je to ime našel pri mnogih slovenskih pisateljih, posebej pa še pri našem Kraševcu Karlu Streklju. Znanstveno ime grmičevja je »Rhus cotinus«, Nemci pa mu pravijo Färberbaum. Italijanskoga imena nismo mogli ugotoviti niti pri Melzi-ju, a Italijani, ki poznajo to grmičevje, ga tudi kličejo »ruj«.

Vprašanje št. 312: Lansko leto sem imel zelo lepe lepotične bučke zanimivih oblik in barv. Letos sem vsadil doma pridelano seme, a bučke so večinoma zakrivljene in niti zdaleč tako lepe kot lani. Kako je to mogoče, ko sem jih obakrat enako gnojil?

Odgovor: To vprašanje sega v genetiko, to je v vedo, ki se peča z zakoni podedovanja lastnosti in značilnosti. Znanstveniki-genetiki delajo največ poskusov z lepotičnimi bučkami, ker imajo te bučke mnoge značilnosti: (barva, oblike itd.). Razen tega je njih umetno oplojevanje zelo lahko, izsledki se lahko kontrolirajo že v naslednjem letu in vse raziskovanje je sorazmerno poceni. Genetiki pa pri svojih poskusih z bučkami izločijo naravno oploditev, ki se v naravi izvrši po čebelah in drugih žuželkah. Te pa obiščejo v kratkem času mnogo cvetov bučk in na svojih telesih, tačicah ali perutih prenesejo cvetni prah iz moških cvetov in tako oplodijo značilne ženske cvete. S prenosom cvetnega prahu se prenašajo tudi značilnosti dotične rastline. Ker je ženski cvet bučk mnogodelen, sprejme lahko cvetni prah najrazličnejših sort, ki vse vplivajo na oblikovanje nove bučke. Tako je mogoče, da nastanejo popolnoma nove oblike, ki pa ne predstavljajo čiste sorte in se v nadaljnjem gojenju zopet spreminjajo. (Genetika vam lahko tudi raztolmači, zakaj se pojavi recimo v gnezdu kuncev ali domačih zajcev kak posameznik čisto črne barve med ostalimi belimi, čeprav vsi izvirajo od istega belega samca in bele samice.)

ŠPORTNI PREGLED

(Nadaljevanje z 8. strani)

HEIDELBERG IN OLIMPIC PARK

Pravo čudo je postala olimpijska vas Heidelberg, ki je zrastle v Melbournskem predmestju. Tu so številne lične ter prostrane zgradbe, v katerih najdeš vse športne priprave, ki jih zahteva moderna tehnika. Nove zgradbe lahko sprejmejo 7000 športnikov in so stale 2,800.000 avstral. šterlingov. Ko bo olimpijski ogenj ugasnil, bo ta nova mestna četrt pomagal ublažiti stanovanjsko krizo, ki je tudi v Melbournu občutna.

Središče olimpijskih iger je nedvomno Olympic Park, ki leži na obrežju reke Yarre. Tu so vsi novi stadioni. Najvažnejši in največji je »Cricket ground«, ki more sprejeti 140.000 gledalcev. Z visokih somernih tribun je pogled na zeleno travnato preprogo zelo dober. Strokovnjake najbolj zadovoljuje novi način odvajanja vode, kar je zelo važno, ker je melbournsko podnebje znano po svoji muhavosti: toplim dnevom takoj sledijo mrzli in deževni. Vremenoslovci napovedujejo, da bo vreme zmerno toplo in zato ugodno za tekmovalce. Neposredno poleg stadiona je 200 metrov dolgo tekališče, ki bo služilo atletom za pripravo pred nastopom. Zgrajeno je tako, da jih radovedneži ne morejo motiti. Med vsemi napravami je brez dvoma najboljši plavalni bazen, ki je poleg tega tudi največje pokrito kopališče na svetu. Posebno pozornost vzbuja zaradi svoje drzne zgradbe. Če ga gledaš od daleč, je podoben pokončnemu trikotniku ter se zdi, kot da bi bil pritrjen na nebu. Zanimivo je, da v vsem stadionu ni niti ene navpične stene. Nov stadion so zgradili tudi za boksarske in telovadne nastope. Precej zanimiva je posebna streha, ki je tako zgrajena, da more omiliti za 60% cestni šum. Približno kilometer daleč je nogometno igrišče, kjer bodo igrali tudi hokej na travi. Tudi košarkarski stadion je dokončan in je čudno podoben severnim »igloo-jem«. V predmestju je poleg kolesarskega dirkališča tudi idilični kraj, kjer bodo srečanja v modernem peteroboju. Nekaj kilometrov daleč bo kolesarska dirka. Na splošno privede, da je progla zelo težka. Veslaške in kajaške prireditve bodo na Wendureeskem jezeru.

Toliko o mestu in njegovih napravah; z atleti se bomo podrobneje seznanili v prihodnji številki.

TAD

OBVESTILO BEGUNCEM NA GORIŠKEM

V torek, 13. novembra ob 8.30 bodo prejeli živež begunci od abecedne črke A do vključno M. Ostali pridejo na vrsto v sredo, 14. novembra ob 14.30.

Vsi naj se oglasijo naravnost v skladišču v Ulici S. Gabriele.

Marijan Komjanc

TOVARNA

Prinčič

KRMIN - CORMONS
TELEFON ŠT. 32

Izdeluje vsakovrstno pohištvo, spalnice, jedilnice, kuhinje it d. Izvrši vsako delo po naročilu. Prodaja po tovarniških cenah, jamči za solidno delo.

Izdaja Konzorcij Novega lista
 Odgovorni urednik Drago Legišz
 Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
 Telefon 29-477

Na letališču mi je enega teh vohunov pripeljal sam generalni brigadir Heywood. Bil je starejši možak s prišiljeno bradico, oblečen v oguljeno črno obleko s širokokrajnim klobukom. Po vsej zunanosti bi ga prištel med slabo plačane odrske igralce. »Oprostite, general«, mi ga je predstavljal Heywood, profesor Salvatore Simoni se bo čutil počaščenega, če mu dovolite, da Vas pozdravi. Znan je kot starinoslovec in je dober Italijan« je dodal, ko je videl na mojem obrazu znak nezaupanja.

Za trenutek sem podvomil, čemu moram izgubljati čas s tem starinoslovcem. Dvom se mi je razpršil, ko sem pomislil, da je Heywood že dolgo let eden izmed voditeljev protivohunske službe. Izbran je bil nalašč za moje važno spremstvo in se ni ničesar lotil, kar bi ne bilo dobro utemeljeno. Zato sem spregovoril s profesorjem nekaj besed. Ko se je z globokim poklonom poslovil, sem glasno nadaljeval s Heywoodom pogovor o važnih vojnih načrtih.

Vendar se je zgodilo, da ne jaz ne general Heywood z vso svojo protivohunsko izvežbanostjo nisva bila včasih dovolj kos vsakemu nepredvidnemu slučaju. O tem sem se prepričal v drugem mestu Severne Afrike, kjer je bila moja glavna naloga, pogovarjati se z neko francosko gospo. Moj spremljevalec mi je pripovedoval, da je bil njen mož pristaš odporniškega gibanja v Parizu,

a da je padel v roke Gestapa. Ženo so aretirali in ji dali na izbiro: ali stopi v službo Gestapa ali pa bo njen mož umiral počasne smrti v taborišču. Nesrečna ženska je bila prisiljena, da se odloči za prvo ponudbo, čeprav se je vse v njej upiralo temu nasilju. Zdaj je svojo službo opravljala v Alžiru.

Ko mi je bila predstavljena, sem videl pred sabo žensko kakih petdesetih let. Bila je vitka, dobro oblečena, a vsa blede v obraz.

Po Montyjevi navadi sem jo tudi jaz zelo vljudno pozdravil a z mrzlim obrazom. Izmenjala sva nekaj vljudnih besed. Brž sem zapazil, da ima živce napete do skrajnosti. Vsak hip se je zdela, da ji bodo odpovedali. Čez trenutek se že ni več obvladala. Histerično hlipanje ji je začelo pretresati vse telo. Bruhala je kletvine na vso vojno kot na hudičevo delo in je vpila name, da v tej vojni pomagam samemu zlodju. Vsi smo bili za trenutek kar zaprepasčeni. Nisem vedel, kaj bi odgovoril, in sem se odstranil. Heywood jo je pa prijazno potisnil skozi vrata. Očitno je bilo, da ji je duševni boj med njeno domovinsko ljubeznijo in med željo, da bi rešila možu življenje, zrušil živce in pamet.

(Dalje)